

Statlig utställning ger

Foto: Tord Björk

Eftergiftspolitiken

Under den tid som andra världskriget pågick tvingades Sverige till en rad olika eftergifter. Undfallenheter som idag kan uppfattas på olika vis. Var de i linje med regeringens uttalande om svensk neutralitet eller var det rättmätiga åtgärder för att hålla Sverige utanför krigets förödande härjningar?

Bland de mest uppmärksammade och omtalade eftergifterna var den så kallade permitenttrafiken som tillät tyska soldater på permissioner från det nazi-ockuperade Norge att åka hem via Sverige. Denna medgörlighet utökades dessutom än mer 1941 när en hel tysk armédivision med benämningen Engelbrecht tilläts transporteras via det svenska järnvägsnätet från Norge till Finland. Där den skulle sättas in i striderna mot ryssarna. Finland och Tyskland var vid denna tid förbundna i en militärallians riktad mot Sovjet.

Efter transiteringen av Engelbrecht-divisionen blev den svenska regeringen mer ovillig med eftergifter till den tyska krigsmakten. Ett ställningstagande som förstärktes efterhand som kriget svängde över till Nazi-Tysklands nackdel. Transitering av sjukvårdspersonal och sjukvårdsmateriel fortsatte dock fram till augusti 1943.

Tyska militärer är den så kallade transportströmmen från Norge svenska militärer vid en permission bild.

Bilden En Svensk Tiger och uppdrag av Svenska Informativa

Bildtexten på utställningsskärmen påstår att det handlar om transiteringen av armédivisionen Engelbrecht. Men det är fel. Fotot ingår i den rutinmässiga svenska propagandan. Det har använts många gånger för att illustrera hur Sverige övervakade permitenttrafiken eller transporten av armédivisionen Engelbrecht. Men fotot är från ett annat sammanhang. Permitenttrafiken skedde med hjälp av vanliga personvagnar och inte i godsvagn som propagandabilden vill få oss att tro. Fotot avbildar istället en transport för utväxling av krigsfångar genom Sverige efter det att Tyskland förlorat kriget. Det är anmärkningsvärt att utställningen gör detta misstag eftersom kunskapen om den manipulativa propagandabilden funnits lättillgänglig sedan länge i olika böcker. Se bland annat den nyutkomna boken "Bilderna av Sveriges Historia" av Marika Hedin, Åsa Linderberg och Torbjörn Nilsson. Wahlström och Widstrand 2005.

Källa: Bland annat Jan Linder, Dans på slak lina s 63.

Återta historien

Förintelsekonferensen ordnades av Göran Persson år 2000. Syftet var att uppmärksamma historien om folkmordspolitiken under andra världskriget medan levande vittnen fortfarande fanns kvar. Konferensen följdes upp genom att den statliga myndigheten "Forum för le-

vande historia" bildades 1 juni 2003. Myndigheten fick uppdraget av regeringen "att främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen". Alla vanliga invändningar som inte minst forskare, borgerliga partier och vänstern har mot att statliga myndigheter ska ansvara för information om historia istället för fristående institutioner lades åt sidan. I sista

Forum för Levande historia i samarbete med Regionmuseet Kristianstad har tillsammans producerat en utställning om Baltutlämningen. Den statliga myndigheten "Levande Historia" och museet ger en falsk bild av både Sveriges och Finlands roll i kriget. Man ställer ut felaktiga kartor och foton vilket underbygger en föråldrad och förskönad bild av Sverige under andra världskriget. Även den känsliga frågan om balternas egna delaktighet i förintelsen behandlas synnerligen ofullständigt. I de baltiska länderna pågår nu en intensiv debatt om vad som egentligen hände under den tyska ockupationen. Även i Sverige behövs en offentlig diskussion av den egna rollen under andra världskriget.

Lördagen 19 mars öppnar utställningen Baltutlämningen i Stockholm. Den har visats under vintern i Kristianstad och är gjord av myndigheten "Forum för Levande Historia" i samarbete med Regionmuseet Kristianstad. Utställningen har den angelägna uppgiften att berätta om interneringen i Sverige av 2 500 tyskar och 146 balter vilka hade flytt till Sverige vid krigsslutet och som sedan lämnades ut till Sovjet. De var soldater som stridit på Tysklands sida i Baltikum och som utlämnades till ett osäkert öde i Sovjet. Flera begick självmord, hellre än att bli utlämnade. Det liknar mycket situationen idag i Sverige, då många flyktingar som hotas av utvisning begår självmord inför hotet.

Utställningen domineras i början av tre större fotografier som hänger från golv till tak för fönstren med fångar klädda i randiga dräkter från koncentrationslägren. I mitten av rummet står ett trätorn som också för tankarna till dödslegrans vaktorn. Väl synligt och belysta hänger två lika långa röda fanor nedåt från en höjd strax ovanför och bakom trätornet. Färgmässigt dominerar de två fanorna rummet. Högst upp på den ena, finns ett svart hakkors mot vit rund botten och på den andra syns hammaren och skäran i gult. På golvet finns många fotografier på Hitler och Stalin inplastade och fastklistrade, så att man kan trampa på dem. (Se fotot på framsidan.)

Bildmässigt likställer utställningen förintelsens offer med illa behandlade representanter för de arméer som verkställde förintelsen och som internerats i läger i Sverige. Bildarrangemanget är märkligt. Det öde som drabbade soldater från de arméer som utrotade judar och romer, där flera deltagit i förintelsen om än inte de flesta, jämföras med det som drabbade judarna och romerna. Offren för förintelsen likställs med förövarna. Utställningens texter gör inte saken bättre. Tvärtom förskönar och till och med förfalskar de historien, på viktiga punkter.

Missbruk av uppdraget

För en myndighet som ska föra ut information om förintelsen är utställningen ett

missbruk både av historien och uppdraget att levandegöra minnet av förintelsen. För Regionmuseet är saken inte bättre.

Ett i grunden bra material om det lidande som orsakats av den svenska staten för den tidens soldatflyktingar, både tyska och baltiska, kombineras i utställningen med en förskönande ideologisk inramning. Det mänskliga lidandet används för att hävda att utländska extrema ideologier som nazism och kommunism är likvärdiga och lika skyldiga till det onda. Små stater och deras befolkning är offer. De är möjligen skyldiga till realpolitiskt nödvändiga eftergifter.

Utnyttjade situationen

I själva verket försökte både Sverige och Finland att utnyttja situationen och strävade efter att ockupera grannländers territorium för att vinna fördelar av kriget. Sverige försökte utnyttja den norska regeringens trängda situation och föreslog att Sverige skulle ockupera Narvik med exporthamnen för den svenska malmen. Det skulle då bli som en buffert mellan ett tyskockuperat södra Norge och ett Nordnorge i den norska regeringens händer. Tyskarnas snabba framgångar gjorde dock förslaget inaktuellt.

I ett inlägg i Nordnytt intervjuades den 28 januari i år flera personer om transporten av tyska soldater, krigsförnödenheter och vapen till Norge genom Sverige. Lokföraren Hugo Nordvall hävdade att ett tåg åkt förbi Kiruna till gränsen i april 1940 med 250 tyska soldater förklädda till Röda Kors-personal samt ytterligare soldater och förnödenheter. De hjälpte till att rädda en instängd tysk trupp under ledning av general Dietl som de allierade hade omringat vid gränsen. Malmbanan kunde förbli i tyska händer och inte falla i den allierade arméns grepp.

Det här är uppgifter som direkt strider mot den gängse svenska historieskrivningen. Lokförarens uppgifter bekräftas på de avgörande punkterna av general Dietls dagbok. Vid fyra tillfällen förstärktes de inringade tyskarna av nyckelpersonal via det svenska järnvägsnätet. Det innebär

forts på sid 10

stund hördes kritik från Vänsterpartiet och historiker, men de fick inte gehör. Myndigheten fick sitt politiska uppdrag och riksdagen struntade i kritiken att detta kunde föra till välgrundad kunskap sattes åt sidan.

Resultatet kan vi nu se i den av Forum för Levande historia och Regionmuseet Kristianstad producerade utställningen "Baltutlämningen". Här sprider den stat-

liga myndigheten och museet en felaktig bild om både Sveriges och Finlands roll i kriget. Den visar falska kartor och foton som förstärker den av tradition felaktiga bilden. Den statliga satsningen på en myndighet för förintelsen har sparat ur. Det är dags för frivilliga att granska den statliga historieideologin och återta historien från staten och kompromissmakarna i riksdagen som sviker sina ideal.

Tord Björk